

Željka Matulina-Jerak

ISTRAŽIVANJA U NASTAVI STRANIH JEZIKA

Izveštaj sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 17. i 18. ožujka 1989.

Društvo za primijenjenu lingvistiku SR Hrvatske odnosno njegove dvije sekcije – Sekcija za strane jezike struke i Sekcija za glotodidaktiku – organiziralo je 17. i 18. ožujka 1989. savjetovanje “Istraživanja u nastavi stranih jezika”. U velikoj dvorani “Školske knjige” u Masarykovoju 28 u Zagrebu okupilo se 130 profesora stranih jezika iz gotovo cijele Jugoslavije. U toku dvodnevnog savjetovanja pročitano je 35 referata čiji naslovi kao i tematika upućuju na vrlo različita tumačenja, pa zbog toga i različite pristupe temi naznačenoj u naslovu.

U uvodnim izlaganjima govorilo se najprije o teorijskom aspektu nastave stranih jezika. **Mirjana Vilke** iz Zagreba osvrnula se na tematiku i problematiku istraživanja u nastavi stranih jezika u proteklom 20-godišnjem razdoblju i u sadašnjem trenutku, a **Olga Mišeska Tomić** iz Novog Sada pokušala je delimitirati područje nastave stranih jezika kao zasebne discipline u sklopu primijenjene lingvistike. **Naum Dimitrijević** iz Beograda ukazao je na važnost određivanja predmeta metodike nastave stranih jezika i razjašnjenje njezinih osnovnih zadataka.

Složenosti nastavnog procesa – a u njemu istovremeno interagiraju različiti faktori: učenik, nastavnik, nastavni sadržaj(i), cilj(evi) nastave, nastavna pomagala, situacija u kojoj se nastava odvija, utjecaji izvana – pridružuje se u nastavi stranih jezika i njena osnovna specifičnost, dihotomija materinski jezik/strani jezik, tj. istovremeno egzistiranje dvaju jezika, od kojih jedan treba maksimalno potiskivati (materinski), a drugi maksimalno aktivirati (strani jezik). Dodirom dvaju jezika u procesu učenja stranog jezika bave se četiri referata, među kojima posebnu pažnju privlači referat **Yvonne Vrhovac** iz Zagreba, koja, govoreći o nastavi francuskog jezika u osnovnoj školi, analizira greške nastale dodirom formalno-gramatičke razine stranog jezika i misaono-sadržajne razine materinskog jezika. Interferenciju u izgovoru francuskih vokala u mlađih učenika jedne beogradske osnovne škole istražuje **Vera Ilijin** iz Beograda, a o problematici učenja leksika referiraju **Marija Janeva** iz Skopja, koja suočava internacionalizme u makedonskom i engleskom, te **Božo Marić** iz Zagreba, koji uspoređuje sportsku terminologiju u njemačkom i hrvatskom.

Činjenica da se najveći broj učenika nakon završenog školovanja i učenja stranog jezika kao školskog predmeta (koji se uči od 9 do 12 godina sa po 2 sata nastave tjedno) ne može tim jezikom služiti u govornoj i pisanoj komunikaciji potakla je prije dvije godine istraživački projekt s naslovom “Obrazovanje i znanstveni i tehnološki razvoj Jugoslavije”. Nosilac projekta je Pedagoški fakultet u Osijeku. U

sklopu tog projekta odnosno teme "Strani jezici kao element obrazovne i razvojne politike" istražuju se uzroci nedovoljne funkcionalnosti nastave stranih jezika u nas. **Elvira Petrović** iz Osijeka govori u svome referatu o opsegu, metodologiji i cilju tih istraživanja, a **Aleksandar Kolka** iz Zagreba osobitu pažnju posvećuje dvama pitanjima: 1. kako su zastupljeni strani jezici u Jugoslaviji i 2. na koji se način stečeni jezični potencijal koristi. Iz Kolkinih istraživanja proizlazi da je na prvom mjestu među stranim jezicima u Jugoslaviji engleski jezik, a na drugom njemački. Ustanovljeno je također i to da u razvijanju jezičnog potencijala najmanje pridonosi škola i da su mnogo funkcionalniji neinstitucionalizirani načini učenja stranog jezika. Tražeći odgovor na drugo pitanje, Kolka dolazi do sljedećih rezultata: na prvom je mjestu neophodnost da se napiše stručni tekst na stranom jeziku, na drugom je mjestu pismeno sporazumijevanje, tek na trećem je mjestu usmeno sporazumijevanje, a na četvrtom čitanje stručnih tekstova (usp. također "Strani jezici" 4/1988 i 1/1989). Pitanjem raskoraka između instanca koje odlučuju o organizaciji i izvođenju nastave stranih jezika i stvarnih potreba društva bavi se i **Marija Kandido-Rožman** iz Splita koja konstatira da je nastava stranih jezika (a to naročito važi za francuski) na fakultetima nefiloloških usmjerenja loše organizirana, da nije suvremena i da ne odgovara potrebama društva. Radi što uspješnijeg izvođenja nastave stranog jezika na fakultetima **Branka Marijanac** iz Osijeka predlaže da se utvrdi nivo znanja iz stranog jezika neposredno nakon upisa na fakultet.

U specifičnosti problematike nastave stranog jezika, osim već spomenute dihotomije materinski jezik/strani jezik, ulazi i oprečnost jedne druge vrste — strani jezik struke i opći strani jezik. Osnovno je pitanje učenja jezika struke kako savladati stručni leksik, a o tome svjedoče referati koji se odnose na ovaj tematski blok.

U referatima o učenju tzv. općeg stranog jezika težište je stavljeno na pitanje: kako postići aktivnu jezičnu kompetenciju? U višim razredima nekih srednjih škola (npr. u gimnazijama klasičnog tipa, u humanističkim, kulturološkim, pedagoškim usmjerenjima), kao i na fakultetima filološkog usmjerenja često se pretjerano inzistira na prevodenju, štoviše na prevodenju književnih tekstova ili prepričavanju pročitanih knjiga. To vodi u pasivno znanje stranog jezika, a ne u aktivnu jezičnu kompetenciju, za kojom se u nastavi stranih jezika teži. **Jelica Novaković-Lopušina** iz Beograda u svome izlaganju o teškoćama o učenju holandskog i njemačkog na fakultetskoj razini učenja upozorava da se učenje stranog jezika ne bi smjelo ograničiti samo na usvajanje formalnih jezičnih struktura već da bi u nastavi stranog jezika posebnu pažnju trebalo pridati lingvopragmatičkim i lingvokulturološkim sadržajima. Značajan udio u davanju lingvokulturoloških podataka ima udžbenik, pa izboru udžbenika treba pristupiti s mnogo ozbiljnosti. U većini udžbenika koji se objavljuju u nas ta je dimenzija vrlo manjkava, pa u nastavi stranih jezika prednost treba dati stranom (izvornom) udžbeniku. U diskusiji su se čula i drugačija mišljenja, npr. da i strani udžbenik može dati pogrešne informacije o zemlji i narodu čiji se jezik uči (Đ. Otašević iz Beograda).

O pitanju nastavnika kao važnog posrednika i interpretatora strane kulture govori se u referatu **Milice Stojanović** iz Beograda. **Zlata Pavić** iz Zagreba naglašava da je prvenstveni cilj nastave stranog jezika razvijanje komunikativne kompetencije. Posjedovanje gramatičke kompetencije, na kojoj se u nastavi stranih jezika često pretjerano inzistira, ne vodi i do komunikativne kompetencije. Temeljna je pretpostavka za razvijanje komunikativne kompetencije da je i sam nastavnik kompetentan govornik stranog jezika, a to opet povlači za sobom niz drugih važnih pitanja: Koliko

društvo ulaže u nastavnika, u prvom redu u njegovo usavršavanje u zemlji i inozemstvu? Da li se vodi briga o motiviranosti nastavnika za rad koji obavlja? O ulozi nastavnika u procesu učenja stranog jezika na temelju ankete provedene među učenicima srednjih škola i studentima raznih fakulteta govori referat **Svjetlane Nenadović** i **Ksenije Radetić** iz Osijeka. **Anuška Štambuk** iz Splita koristi se također anketom da bi istražila neke osobitosti procesa usvajanja stranog jezika na institucijama na kojima je nastava stranog jezika povjerena lektoru – izvornom govorniku stranog jezika. O nastavniku kao jednom od uvjeta učenikove motiviranosti, ali i o ostalim uvjetima motiviranosti (npr. vrsta institucije na kojoj se strani jezik uči, učenikovo socijalno porijeklo, društveni status učenika i dr.) govori se u referatima **Dubravke Tomičić** iz Gundinaca, **Nikole Bulajića** iz Beograda, **Jelene Mihaljević** iz Zagreba i **Renate Husinec** iz Križevaca. **Višnja Grgičević** iz Zagreba govori o eksperimentu koji primjenjuje u nastavi engleskog jezika – tzv. humanističkom pristupu učeniku. Taj se pristup zasniva na metodama strukturalne psihologije i nekim metodama psihoterapije, a težište je u nastavi na ličnosti učenika, ponajprije na njegovu čuvstvenom životu. Smatra se da se ovakvim pristupom postiže prirodnije i spontanije izražavanje na stranom jeziku, ali slabija gramatička kompetencija, za razliku od tzv. komunikacijskog pristupa učenju, gdje se, doduše, postiže bolja gramatička kompetencija, ali manja motiviranost za učenje. **Smiljana Narančić** i **Vlatka Velčić** iz Zagreba iznose rezultate svojih istraživanja o raskoraku između učenikove procjene o razumijevanju stranog teksta i objektivne procjene o razumijevanju teksta.

Da su najzanimljiviji objekt istraživanja u nastavi stranih jezika nastavna pomagala, potvrdio je i ovaj skup. Sudeći po broju referata u ovom tematskom bloku, najviše se istraživao – tekst. **Lidvina Štokić** iz Zagreba zastupa mišljenje da je čitanje jedna od najvažnijih aktivnosti suvremena čovjeka, pa je zbog toga i u nastavi stranog jezika potrebno s posebnom pažnjom pristupiti pravilnom razvijanju čitalačke vještine učenika; u tom se referatu također načinja pitanje rada s učenicima sa smetnjama u razvoju. **Zrinjka Glovacki-Bernardi** iz Zagreba prikazuje upravo objavljenu knjigu njemačkog lingvisti II.-J. Heringera ("Lesen lehren lernen", Augsburg, 1989) posvećenu vještini čitanja. Pod čitanjem se razumijeva iznalaženje smisla, pa čitatelju treba omogućiti da nauči postupke koji će ga do smisla dovesti. **Naum Dimitrijević** i **Slobodanka Dolić** iz Beograda istražuju zastupljenost i funkcionalnost književnog teksta u udžbenicima engleskog jezika za srednje škole, a **Dorđe Otašević** i **Suzana Orlić** iz Beograda zastupljenost zagonetki u udžbenicima stranih jezika. **Mirjana Ritoša** i **Olga Škarić** iz Zagreba proučavaju utjecaj grafičkih signala na recipijenta teksta, a **Marina Dodigović** iz Slavenskog Broda zagovara korištenje kompjutera u izvođenju nastave stranog jezika struke. **Jelena Kovačević** i **Meri Popović** iz Beograda predstavljaju jedan suvremeni audijalni materijal (kaseta) namijenjen učenju engleskog jezika, a **Nadežda Lainović-Stojanović** iz Niša zalaže se da se radi što autentičnijeg upoznavanja s kulturom i civilizacijom naroda čiji se jezik uči što više koriste audijalni materijali (ploče, kasete). **Zdravko Ignjatić** iz Beograda prezentira nov udžbenik poslovnog engleskog za potrebe studija za vanjsku trgovinu. **Milica Gačić** iz Zagreba i **Renata Fox** iz Rijeke referiraju o postupcima sačinjavanja korpusa za potrebe nastave engleskog jezika na studiju prava odnosno strojarstva. **Aleksandar Dukić** iz Sarajeva iznosi svoja razmišljanja o nastavi stranih jezika na fakultetskoj razini učenja.

Bez obzira na dileme oko formulacije naslova ovog savjetovanja i zanemarivši nekoliko potpuno promašenih referata, ovaj se skup može ocijeniti kao uspješan, u prvom redu zbog toga što je pokazao s kojim se problemima suočava nastava stranih jezika u sadašnjem trenutku. Istraživanja koja su upravo u toku treba da utvrde žarišta problema u učenju stranih jezika te otkriju uzroke nefunkcionalnosti nastave stranih jezika. Od budućih se istraživanja očekuje da se pronađu terapijski postupci, tj. da se dade odgovor na pitanje: Kakve metode odabrati da bi učenje stranih jezika bilo što uspješnije? Učenje jezika kao centralnog elementa nastave stranih jezika podjednako je i predmet psihologije, pa je razumljivo da istraživanja u nastavi stranih jezika bez tijesne suradnje sa psihologijom i bez pouzdane metodologije rada neće biti moguća.